Anexa nr.6

ACADEMIA ROMÂNĂ
SCOSAAR

REZUMATUL TEZEI DE ABILITARE

Titlu: Criminalitate violentă, vulnerabilitate și protecție. Contribuții sociologice teoretice, empirice și aplicative

Domeniul de abilitare: Sociologie

Autor: Simona Ionela Mihaiu

Teza de abilitare prezintă principalele rezultate ale activității mele științifice și profesionale desfășurate după conferirea titlului de doctor în sociologie prin Ordinul Ministrului Educației nr. 5581 din 3 decembrie 2013. Programul de cercetare pornește de la explicarea criminalității violente și continuă cu investigarea sociologică a violenței în relațiile intime, a transmiterii intergenerationale a violenței domestice, a victimizării persoanelor vulnerabile și a intervențiilor instituționale de prevenire și protecție. Legătura dintre caracteristicile individuale, experiențele familiale, relațiile sociale, condițiile comunitare și impactul măsurilor adoptate de autoritățile competente constituie reperul comun al temelor de interes științific.

Lucrarea este organizată în șase părți. Prima parte detaliază formarea academică, cercetarea doctorală și postdoctorală și consolidarea profilului științific. Partea a doua cuprinde principalele rezultate obținute după acordarea titlului de doctor în domeniile sociologiei criminalității violente, violenței domestice, victimizării și instituției penitenciare. Secțiunea a treia prezintă contribuțiile academice concretizate în publicații, participări la conferințe și activitate editorială, iar partea a patra evidențiază integrarea rezultatelor cercetării în politici publice și intervenții organizaționale. Experiența de coordonare, activitatea didactică și formarea profesioniștilor sunt sintetizate în partea a cincea. Ultima secțiune expune direcțiile viitoare de cercetare, opțiunile metodologice, constituirea echipei și implicarea doctoranzilor în proiectele propuse.

Formarea sociologică a început la Facultatea de Științe Sociale a Universității din Craiova și a continuat prin masterul Devianță socială și criminalitate, urmat la Facultatea de Sociologie și Asistență Socială a Universității din București. Lucrarea de licență s-a concentrat asupra relației dintre mediul familial și dezvoltarea psihosocială a copilului, iar lucrarea de disertație a vizat criminalitatea feminină din poziția de autor și victimă a violenței. Studiile doctorale în sociologie, desfășurate între 2010-2013 sub coordonarea prof. univ. dr. Dan Banciu, au condus la teza intitulată *Criminalitatea violentă în România. Evaluare, etiologie și prevenire socială*. Cercetarea a corelat datele Inspectoratului General al Poliției Române cu rezultatele cercetării empirice asupra 362 de persoane condamnate definitiv pentru omor, viol și tâlhărie. Prelucrarea datelor statistice, ancheta sociologică, observația neparticipativă, interviul semistructurat și analiza documentelor au fundamentat modele etiologice distincte pentru cele trei categorii de infracțiuni.

Modelul ecologic al violenței (Krug et al., 2002) a constituit reperul teoretic pentru examinarea factorilor individuali, familiali, relaționali, comunitari și societali. Abordarea propusă diferențiază între elementele care favorizează apariția agresiunii, circumstanțele în care riscul se agravează și situațiile care preced comiterea faptei, evitând atribuirea actului violent unei singure cauze. În lucrările ulterioare am delimitat criminalitatea violentă prin raportare la intenția autorului, atingerea adusă vieții, integrității fizice ori libertății persoanei, gravitatea consecințelor și răspunderea penală. Am analizat, totodată, posibilitățile și limitele evidențelor administrative, care surprind faptele cunoscute de instituții, însă furnizează informații limitate despre biografia autorului, relația cu victima și succesiunea evenimentelor anterioare săvârșirii actelor de criminalitate.

Cercetarea postdoctorală denumită *Omorul conjugal. Agresori și victime*, desfășurată în perioada 2014-2015 la Institutul de Cercetare a Calității Vieții al Academiei Române, a

continuat investigarea omorului prin raportare la particularitățile relației de cuplu. Studiul a inclus 40 de persoane private de libertate și a utilizat interviuri semistructurate, dosare de penitenciar și instrumentul *Conflict Tactics Scales*. Rezultatele au fost interpretate în relație cu datele înregistrate de Inspectoratul General al Poliției Române și Ministerul Public. Concluziile evidențiază necesitatea explicării omorului conjugal prin examinarea istoricului relației, a conflictelor și violențelor anterioare, a distribuirii puterii în cuplu și a factorilor care au crescut riscul letal. Pentru acest proiect am primit, în 2015, Premiul de Excelență în Cercetare Științifică al Institutului de Cercetare a Calității Vieții.

Concluziile cercetării doctorale și ale studiilor ulterioare au fost aprofundate în volumul de unic autor *Criminalitatea violentă. Semnificații și implicații sociale*, publicat în 2021 la Editura Pro Universitaria, București. Cartea corelează contribuțiile teoretice și constatările empirice cu reglementările penale, politicile de prevenire și măsurile de reintegrare destinate populației penitenciare. Prevenirea socială este tratată ca finalitate a cercetării științifice, prin identificarea factorilor de risc și elaborarea unor măsuri adaptate persoanelor, relațiilor și mediilor sociale în care violența poate apărea sau se poate agrava. Lucrarea a primit Premiul „Henri H. Stahl" al Academiei Române în anul 2023.

O contribuție majoră privește diferențierea formelor de violență letală în relațiile intime. Volumul *Transmiterea intergenerațională a violenței domestice. Femicid, captivitate reactivă și victimizarea copilului* examinează uciderea femeii de către actualul sau fostul partener intim, omorul comis de femeia expusă unei istorii de victimizare în relația de cuplu și violența asupra copilului (Mihaiu, 2026). Studiul include date administrative și 18 interviuri semistructurate realizate în Penitenciarul București-Rahova și Penitenciarul de Femei Ploiești-Târgșoru Nou, cu trei grupuri de câte șase participanți. Investigarea femicidului se referă la parcursul relației, controlul coercitiv, amenințările, izolarea, separarea și pierderea poziției deținute de agresor în cuplu. Relatările persoanelor condamnate sunt interpretate ca reconstrucții ale evenimentelor și nu sunt folosite pentru stabilirea faptelor judiciare.

Conceptul sociologic propriu de „captivitate reactivă" reprezintă aportul teoretic pentru înțelegerea actului letal comis de femeia victimizată. Acesta surprinde situația în care violența repetată, controlul exercitat de agresor, vulnerabilitățile sociale și sprijinul extern insuficient sau neadaptat limitează progresiv alternativele de protecție ale femeii. Reacția letală este raportată la abuzurile anterioare, strategiile de evitare a conflictului, solicitarea ajutorului, intenția de separare și evaluarea pericolului iminent. Omorul poate constitui o formă de autoprotecție, fără a fi considerat o consecință inevitabilă a victimizării și fără ca explicația să fie aplicată tuturor femeilor condamnate pentru uciderea partenerului în relația intimă.

Analiza sociologică a transmiterii intergenerationale a violenței aduce în prim-plan copilul ca victimă de sine stătătoare. Expunerea la amenințări, agresiuni și conflicte între adulții familiei poate afecta copilul și în absența violenței îndreptate direct asupra sa. Interviurile cu respondenți condamnați pentru fapte comise contra propriilor copii au urmărit experiențele din familia de origine, reprezentările despre autoritate și practicile parentale. Narațiunile lor nu indică reproducerea identică sau inevitabilă a violenței între generații. Relațiile cu adulți protectori, sprijinul comunitar și intervenția timpurie pot limita consecințele victimizării, ceea ce justifică evaluarea separată a nevoilor copilului și includerea sa în măsurile de siguranță și protecție.

O altă direcție științifică evaluează vulnerabilitatea prin raportare la poziția socială, resurse socio-economice și accesul efectiv la protecție. Studiile desfășurate au vizat situația femeilor migrante și refugiate și a comunităților de romi, precum și traficul de persoane și exploatarea prin muncă. Cercetarea discriminării romilor a cuprins examinarea continuității dintre microagresiunile cotidiene și infracțiunile motivate de ură, dezvoltată în articolul publicat în 2026 împreună cu dr. Simona Maria Stănescu și dr. Sorin Cace în *International Review of Victimology* (IF 3.0). În cadrul articolului, conceptul de conformare simbolică desemnează distanța dintre alinierea formală la reglementările privind nediscriminarea și funcționarea efectivă a protecției.

Studierea instituției penitenciare a inclus exercitarea drepturilor, condițiile de viață, relațiile dintre persoanele custodiate și personal, accesul la servicii și evaluarea programelor de reintegrare socială. Cercetarea *Calitatea vieții în mediul penitenciar* (2020) a comparat perspectiva persoanelor private de libertate cu aceea a profesioniștilor din patru unități de detenție. De asemenea, evaluarea externă desfășurată în perioada 2022-2024 a vizat 51 de programe de reintegrare socială, dintre care 10 programe de asistență socială au fost examinate în componenta la care am participat. În 2024 am elaborat, ca unic autor, *Programul de dezvoltare a cunoștințelor și a competențelor pentru independența financiară* a persoanelor private de libertate. Programul a fost adoptat și introdus în oferta de intervenție utilizată în toate unitățile de detenție din România.

Designurile metodologice au presupus surse administrative și date empirice culese nemijlocit. În funcție de obiectivele fiecărei cercetări, documentarea statistică a fost completată prin anchete sociologice, interviuri semistructurate, focus-grupuri, observație neparticipativă, studii de caz și analiza dosarelor de penitenciar, a hotărârilor judecătorești și a altor documente relevante. Coroborarea surselor a evidențiat elementele comune și aspectele prezente numai în relatările participanților la studii. Cercetarea populațiilor greu accesibile a impus adaptarea instrumentelor, protejarea confidențialității și prevenirea revictimizării. Limitele eșantionării, diferențele dintre definițiile operaționale și particularitățile studiilor calitative au fost luate în considerare în interpretarea rezultatelor.

După obținerea titlului de doctor, activitatea științifică a fost valorificată prin două volume de unic autor, două volume de coautor, două volume de co-coordonator, 15 articole în reviste științifice indexate Web of Science/ Scopus/ BDI, 16 articole în volumele conferințelor internaționale (cu ISSN/ISBN) sau indexate în cel puțin o BDI, 13 capitole în volume colective, prezentate în Lista de lucrări. Activitatea editorială include participarea în comitetele de redacție ale revistelor *Comunicación y Hombre* (Spania), din 2020 și *Sociologie Românească*, din 2021.

Componenta didactică a parcursului academic s-a dezvoltat în paralel cu cercetarea. Am ocupat la Universitatea din Craiova postul de asistent universitar doctorand între 2011-2014, iar ulterior pe cel de lector universitar doctor între 2016-2021. Disciplinele predate au fost metodologia cercetării sociale, sociologia devianței, violența în familie, sociologia familiei, asistența socială a delincvenților, managementul de caz și politicile de incluziune a grupurilor vulnerabile. Activitatea internațională a cuprins mobilități ca *Visiting Lecturer* la Universitatea Nicolaus Copernicus din Toruń în 2018 și la Universidad Francisco de Vitoria și Institutul Robert Schuman de Studii Europene din Madrid în 2019.

Experiența de coordonare a cercetării științifice constă în proiectarea metodologiei și construirea instrumentelor, organizarea colectării datelor, îndrumarea echipelor de teren, interpretarea datelor culese și redactarea rapoartelor. Studiile desfășurate în penitenciare, în rândul victimelor violenței și al grupurilor expuse discriminării au necesitat colaborarea cu instituții publice, organizații internaționale și practicieni din domenii diferite.

Componenta aplicativă s-a concretizat în metodologii, instrumente de evaluare, recomandări de politici publice, programe de intervenție și de formare a profesioniștilor. Colaborările cu Administrația Națională a Penitenciarelor, Agenția Națională pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați, Inspectoratul General al Poliției Române, UNICEF România, UNICEF Moldova, UN Women și organizații neguvernamentale au vizat condițiile de detenție, reintegrarea socială, cooperarea dintre serviciile sociale și sistemul de justiție, barierele întâmpinate de victime și evaluarea riscului.

Pregătirea specialiștilor s-a concentrat asupra prevenirii violenței și criminalității, drepturile persoanelor vulnerabile, nediscriminarea, egalitatea de șanse, reintegrarea socială și politicile familiale.

Experiența dobândită fundamentează coordonarea proiectelor doctorale și constituirea unei echipe interdisciplinare pentru cercetarea violenței, criminalității și răspunsului instituțional.

Direcțiile științifice viitoare continuă cercetările asupra violenței letale în relațiile intime și femicidului, copiilor victime ale violenței domestice, victimizării grupurilor vulnerabile, traficului de persoane și exploatării prin muncă și violenței din mediul digital. Sunt avute în vedere constituirea unei baze de date asupra omorurilor comise în relațiile intime, investigații comparative în Europa Centrală și de Est, evaluarea instrumentelor de risc și integrarea informațiilor administrative, judiciare și sociologice. Dezvoltarea programului presupune atragerea finanțărilor prin competiții naționale și internaționale și consolidarea colaborărilor instituționale, cu menținere independenței cercetării științifice.

Formarea doctoranzilor se realizează în cadrul programului propus prin participarea la proiecte, dezbateri metodologice, activități de teren, conferințe și publicații. Mentoratul va urmări delimitarea temelor, alegerea metodelor empirice, argumenatrea deciziilor, respectarea cerințelor etice și elaborarea unor interpretări sociologice care evită stigmatizarea persoanelor și grupurilor avute în vedere. Publicațiile comune vor respecta contribuția efectivă a fiecărui autor. Implicarea doctoranzilor în proiecte finanțate și colaborări internaționale poate sprijini pregătirea lor academică și constituirea unei echipe capabile să continue programul de cercetare.

Contribuțiile prezentate conturează un profil științific centrat asupra explicării violenței și criminalității, cercetării experiențelor de victimizare și evaluării măsurilor organizaționale. Rezultatele teoretice, empirice și aplicative, experiența coordonării metodologice și activitatea didactică fundamentează continuarea acestui program în cadrul studiilor doctorale de sociologie. Abilitarea va susține îndrumarea doctoranzilor, realizarea cercetărilor comparative și consolidarea unei echipe interdisciplinare care să cerceteze violența și criminalitatea prin metode științifice riguroase și să valorifice datele obținute în mecanisme utile instituțiilor și profesioniștilor.